

POSTANOWIENIE

Dnia 19 grudnia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 19 grudnia 2013 r.,

skargi A. L.

o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego

postanowienia Sądu Okręgowego w P.

z dnia 19 maja 2011 r., sygn. akt II Ca [...], wydanego

w sprawie z wniosku Z. L.

przy uczestnictwie A. L.

o podział majątku wspólnego,

1. stwierdza, że postanowienie Sądu Okręgowego w P. z dnia 19 maja 2011r., sygn. akt II Ca [...] w części przyznającej wnioskodawcy i uczestniczce po 1/2 części nakłady opisane w punkcie 1.2 postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 17 lutego 2011r., sygn. akt I Ns [...] (pkt 1 d zaskarżonego postanowienia) oraz w części uwzględniającej w zasądzonej od A. L. na rzecz Z. L. dopłacie w wysokości 42306 zł połowę wartości nakładów w kwocie 12902 (dwanaście tysięcy dziewięćset dwa) zł (pkt 1 e zaskarżonego postanowienia) - jest niezgodne z prawem,

2. zasądza od Z. L. na rzecz A. L. kwotę 1800 (jeden tysiąc osiemset) zł tytułem kosztów postępowania wywołanego wniesieniem skargi.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 17 lutego 2011 r. Sąd Rejonowy w B. w sprawie z wniosku Z. L. z udziałem A. L. o podział majątku wspólnego ustalił, że w skład tego majątku wchodzi: lokal mieszkalny w B. (pkt I.1), nakłady na nieruchomość położoną w K. w wysokości 25 804 zł (pkt I.2), samochód osobowy marki R. [...] (pkt I.3), kwoty pieniężne w łącznej wysokości 80 670,29 zł (pkt I.4-9), meble oraz urządzenia domowe (pkt I.10 a-m). Ponadto Sąd Rejonowy ustalił, że udziały byłych małżonków w majątku wspólnym są równe i wynoszą po ½ części (pkt II). Sąd Rejonowy dokonał podziału majątku wspólnego Z. L. i A. L. w ten sposób, że nakłady na nieruchomość położoną w K. w wysokości 25 804 zł, samochód, kwotę 79 790,29 zł, a także część mebli i urządzeń domowych, to jest składniki majątku wspólnego o łącznej wartości 111 299,69 zł przyznał Z. L.; A. L. przyznał natomiast lokal mieszkalny w B., kwotę 880 zł, a także część mebli i urządzenia domowego, to jest składniki majątku wspólnego o łącznej wartości 135 001,00 zł (pkt III). Następnie Sąd Rejonowy zasądził od A. L. na rzecz Z. L. kwotę 11 850,65 zł płatną w terminie jednego miesiąca od dnia uprawomocnienia się orzeczenia (pkt IV), ustalił wartość majątku wspólnego na kwotę 246 300,69 zł (pkt V) oraz orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Rejonowy dokonując ustaleń faktycznych przyjął, na podstawie dokumentów złożonych do akt sprawy, że nieruchomość położona w K. stanowi majątek osobisty Z. L.. Wnioskodawca i uczestniczka w trakcie małżeństwa wyremontowali ze wspólnych środków budynek położony na tej nieruchomości; łączna kwota poczynionych nakładów wyniosła 25 804 zł.

Wnioskodawca w apelacji od postanowienia Sądu Rejonowego zarzucił m.in. naruszenie art. 43 § 1 w związku z art. 45 § 1 k.r.o. przez zawyżenie wartości nakładów poczynionych z majątku wspólnego na nieruchomość położoną w K..

Sąd Okręgowy w P., uwzględniając częściowo tę apelację, postanowieniem z dnia 19 maja 2011 r. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w ten sposób, iż obniżył wartość niektórych składników majątku wspólnego (pkt 1a-b), wyeliminował jako składnik majątku wspólnego kwotę 24 837,40 zł (pkt 1c), przyznał wnioskodawcy i uczestniczce „po ½ nakładów” poczynionych z majątku wspólnego

na nieruchomość położoną w K. (pkt 1d), podwyższył kwotę zasądzoną od uczestniczki na rzecz wnioskodawcy z 11 850,65 zł do kwoty 42 306 zł (pkt 1e), ustalił, że wartość majątku wspólnego wynosi 211 194 zł (pkt 1f), oddalił apelację w pozostałej części oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego. Z uzasadnienia postanowienia, w zakresie rozstrzygnięcia o nakładach poczynionych na nieruchomość położoną w K. wynika, że Sąd Okręgowy uznał – nie podając przyczyn takiego wnioskowania – iż nieruchomość ta stanowi własność syna stron.

W skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 19 maja 2011 r., w części przyznającej wnioskodawcy i uczestniczce po ½ części nakłady na nieruchomość położoną w K. (pkt 1d zaskarżonego postanowienia) oraz w części uwzględniającej w zasądzonej od uczestniczki na rzecz wnioskodawcy dopłacie w wysokości 42 306 zł połowę wartości nakładów na w/w nieruchomość, w kwocie 12 902 zł (pkt 1e zaskarżonego postanowienia), A. L. zarzuciła naruszenie przez zaskarżone postanowienie art. 45 § 1 i § 2 k.r.o. przez ich błędną wykładnię polegającą na przyznaniu jej i wnioskodawcy po ½ nakładów, które były nakładami na majątek osobisty wnioskodawcy. Zarzut naruszenia przepisów postępowania dotyczył natomiast art. 567 § 1 k.p.c., przez jego niezastosowanie polegające na nierozstrzygnięciu, że nakłady te podlegają zwrotowi na rzecz uczestniczki w połowie ich wartości oraz art. 378 § 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie i rozpoznanie sprawy poza granicami apelacji, polegające na przyznaniu wnioskodawcy i uczestniczce po ½ nakładów w sytuacji, gdy wnioskodawca w apelacji podnosił jedynie, że wartość nakładów przyjęta do rozliczenia została zawyżona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie i rozpoznanie sprawy poza granicami apelacji jest nieuzasadniony. Uwzględnić bowiem należy, że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia

31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). Sąd odwoławczy ma zawsze obowiązek dokonania ustaleń faktycznych, co umożliwia temu sądowi – stając się zarazem jego obowiązkiem – ustalenie podstawy prawnej wyroku, a więc dobór właściwego przepisu prawa materialnego, jego wykładnię oraz podjęcie aktu subsumcji. Sąd odwoławczy - bez względu na stanowisko stron oraz zakres zarzutów – powinien zastosować właściwe przepisy prawa materialnego, a więc także usunąć ewentualne błędy prawne sądu pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały wytknięte w apelacji. Wypada zatem zaznaczyć, iż dokonanie przez Sąd Okręgowy ustalenia - nawet wbrew stanowiskom samych stron - że nieruchomości, na którą strony poczyniły nakłady z majątku wspólnego stanowi własność osoby trzeciej (syna stron), a nie - jak ustalił Sąd Rejonowy - wnioskodawcy i uwzględnienie tego ustalenia przy podziale majątku mogło służyć poprawnemu zastosowaniu przepisów prawa materialnego i dlatego nie stanowiło wykroczenia - z naruszeniem art. 378 § 1 k.p.c. - poza granice apelacji. Rzecz jednak w tym, że z motywów rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego nie wynika, aby Sąd ten miał zamiar dokonywać - w tym zakresie - odmiennych ustaleń aniżeli Sąd Rejonowy.

Przed przystąpieniem zatem do oceny zasadności pozostałych zarzutów zawartych w skardze, należy zwrócić uwagę, że w orzecznictwie powszechnie przyjęto, że w przypadku zmiany zaskarżonego orzeczenia, wydanego na podstawie materiału zebranego w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, sąd odwoławczy powinien poczynić własne ustalenia faktyczne oraz wskazać na jakich dowodach się oparł, z jakich przyczyn innym dowodom odmówił wiarygodności, gdyż art 328 § 2 k.p.c. znajduje odpowiednie zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym, przez odesłanie zawarte w art. 391 § 1 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2013 r., IV CSK 463/12, nie publ.). Rola uzasadnienia orzeczenia nie ogranicza się jedynie do przekonania stron co do słuszności stanowiska sądu i zgodności z prawem orzeczenia, a także umożliwienia kontroli instancyjnej. Uzasadnienie spełnia także funkcję porządkującą, obligując stosujący prawo sąd do prawidłowej i pełnej rekonstrukcji stanu faktycznego i jego subsumcji do miarodajnej normy

prawa materialnego, w następstwie czego dochodzi do jej konkretyzacji w sentencji wyroku. Dlatego też dwie podstawy rozstrzygnięcia: faktyczna i prawna powinny być spójne tworząc logiczną całość (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2013 r., I CSK 314/12, nie publ.).

Stanowisko, jakie zajął Sąd Okręgowy, byłoby uzasadnione, gdyby nakłady z majątku wspólnego były dokonane na nieruchomości będącą własnością osoby trzeciej (syna stron), w takim bowiem wypadku wierzytelność z tytułu nakładów przysługiwałaby obojgu byłym małżonkom w stosunku do tej osoby trzeciej, po połowie. Podkreślenia jednak wymaga, że Sąd Okręgowy nie wyjaśnił, dlaczego przyjął - odmiennie niż Sąd Rejonowy, wbrew zgodnym, w tym zakresie, stanowiskom stron a także wbrew treści dokumentów urzędowych znajdujących się w aktach sprawy - że nieruchomość, na którą poczyniono nakłady, nie wchodzi w skład majątku osobistego wnioskodawcy, lecz jest własnością jego syna. Brak odniesienia się Sądu Okręgowego do zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego jest nie tylko mankamentem uzasadnienia, ale także usprawiedliwia materialnoprawne zarzuty skargi. Nie jest bowiem możliwe prawidłowe zastosowanie prawa materialnego bez zgodnego z prawem procesowym ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 11 kwietnia 2006 r., I PK 164/05, M.P. Pr. 2006/10/541; z 26 lipca 2007 r., V CSK 115/07, M. Prawn. 2007/17/930; z 11 stycznia 2008 r., V CSK 240/07, nie. publ.). Nie może przy tym budzić wątpliwości, że pierwszorzędne znaczenie przy ustalaniu właściciela nieruchomości pełnią dostępne dokumenty urzędowe, a nie arbitralna ocena Sądu. W tych warunkach ustalenie, że w/w nieruchomość stanowi własność syna stron, dokonane bez uzasadnienia, bez powołania się na jakiegokolwiek dowody, musi być uznane za dowolne i dokonane z naruszeniem przepisów postępowania, jako że nastąpiło z pominięciem materiału dowodowego zebranego w postępowaniu pierwszoinstancyjnym.

Powyższe uchybienia skutkowały wydaniem orzeczenia, które - w części przyznającej nakłady na nieruchomość wchodzącą w skład majątku osobistego wnioskodawcy i uczestniczce - po ½ części, tj. w pkt 1d - w sposób oczywisty narusza art. 45 § 1 k.r.o., zgodnie z którym każdy małżonek powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty.

Konsekwencją stwierdzenia, iż Sąd Okręgowy dokonał w sposób oczywiście nieprawidłowy podziału majątku wspólnego jest uznanie, że zaskarżone orzeczenie jest sprzeczne z prawem również w części, w której Sąd rozstrzygnął o wzajemnych rozliczeniach byłych małżonków (tj. w pkt 1e). Zasądzona bowiem od skarżącej na rzecz wnioskodawcy dopłata w wysokości 42.306 zł została tym samym zawyżona o kwotę 12.902 zł, to jest połowę wartości tych nakładów, co nastąpiło z rażącym naruszeniem art. 45 § 2 k.r.o. oraz art. 567 § 1 k.p.c.

Z tych względów na podstawie art. 424¹¹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy stwierdził, że zaskarżone postanowienie jest niezgodne z prawem w zakresie wskazanym w sentencji postanowienia oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania wywołanego skargą na podstawie art. 424¹², art. 520 § 3 w związku z art. 391 § 1, art. 13 § 2, art. 398²¹ k.p.c. oraz § 6 pkt 5 i § 13 ust. 5 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r., poz. 461).

aw

jw